

'Waarschuwen voor rechts zien Duitse historici als taak'

Historikertag 2018

Achtergrond - 2 oktober 2018 - Auteur: Marja Verburg

Duitse historici hebben na fel debat een resolutie aangenomen waarin ze zich uitspreken tegen rechts-populisme. Dat deden ze vorige week in Münster op de Historikertag, hun tweejaarlijkse congres. Zo'n debat en zo'n resolutie passen binnen de traditie van de Historikertag, vertelt Krijn Thijs. De Nederlandse historicus schreef mee aan een boek over de 125-jarige geschiedenis van het Historikerverband en zijn congressen.

De Duitse historici noemen hen niet direct, maar de [resolutie](#) maakt heel duidelijk waartegen die gericht is: het rechts-populisme. Mensen die de vrije pers uitmaken voor 'Lügenpresse' ('leugenpers', een begrip dat de nazi's ook gebruikten) en anderen veroordelen op basis van hun religie of afkomst. Die politici uitschelden voor 'Volksverräter', maar het debat uit de weg gaan. Die nationalistische oplossingen willen voor globale problemen en die zich bedienen van 'alternative Fakten'.

"Als historici zien wij het als onze plicht voor deze gevaren te waarschuwen", schrijven de leden van het Verband der Historiker und Historikerinnen Deutschlands (VHD), dat de Historikertag organiseert. Het is typerend voor de Duitse kijk op geschiedschrijving en democratie, legt Krijn Thijs uit. "In Duitsland is de aanname: goede geschiedschrijving is alleen mogelijk in een gezonde democratie. Zodat je kan schrijven en onderzoeken wat je wil."

De Duitse historici zien het vrije, publieke debat onder druk door de opkomst van het rechts-populisme. Een opmerking van AfD-voorzitter Alexander Gauland, die de nazitijd een 'stukje vogelpoep in de meer dan 1000 jaar succesvolle Duitse geschiedenis' noemde, zien ze als een bedreiging voor de geschiedschrijving, zegt Thijs. "Dat soort onzin, en al die *alternative facts*, waarmee je nu in Duitsland stemmen wint, daar moet ons vak tegenwicht aan bieden, vinden Duitse historici."

Partijpolitiek

Wat je in Duitsland over het verleden zegt, gaat altijd direct ook over het heden en over de identiteit en de inrichting van de Duitse democratie, legt Thijs uit.

“Dat is heel anders dan in Nederland en heeft natuurlijk alles met de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog te maken.”

De Historikertag is in 125 jaar uitgegroeid tot het grootste geesteswetenschappelijke congres in Europa, met 3500 deelnemers en meer dan 100 lezingen en workshops.

Het wordt georganiseerd door [Verband der Historiker und Historikerinnen Deutschlands](#) (VHD) en het [Verband der Geschichtslehrer Deutschlands](#).

Dit jaar was het thema ‘Gespaltene Gesellschaften’. De meeste deelnemers zijn Duits, hoewel het officieel een internationaal congres is en er specialisten uit het buitenland aanwezig zijn. Nederland was gastland, daarom waren er in Münster ook veel Nederlandse historici.

Thijs, die bij de stemming in Münster aanwezig was, vindt het opmerkelijk dat ook conservatieve historici zich achter de resolutie hebben geschaard. Al ging er wel een uitvoerig debat aan vooraf. Een aantal historici vond de resolutie te partijpolitiek, te veel gericht tegen de AfD. “Dat hoort een wetenschappelijke vereniging niet te doen, zeiden zij. Als je begrippen als ‘Lügenpresse’ veroordeelt, moet je ook noemen dat links mensen uitscheldt voor nazi’s, was een van de bezwaren. Maar dat is verworpen: het ging de VHD-leden echt om het gevaar van rechts-populisme. Dat moest worden benoemd.”

De Historikertag in Münster was de 52e in zijn soort en de felle politieke discussie past in de geschiedenis van het congres. Vier jaar geleden opende toenmalig bondspresident Joachim Gauck de Historikertag, kort na de Russische annexatie van de Krim. Hij uitte kritiek op die annexatie en sprak over ‘de lessen van de geschiedenis’. De [halve Duitse geschiedwetenschap viel over hem](#) heen en riep de president op het congres ter verantwoording. Berucht zijn ook de debatten uit een verder verleden, over Duitse identiteit in de jaren negentig, of over de *Historikerstreit* - het omstreden West-Duitse debat over de vraag hoe de Holocaust moest worden verklaard - in de jaren tachtig.

Lobby

Dat hoogwaardigheidsbekleders als president Gauck, en eerder bijvoorbeeld kanselier Merkel, de Historikertag openen, geeft aan hoeveel aanzien het congres in Duitsland heeft. Dit jaar, waarin Nederland gastland was, spraken de parlamentsvoorzitters van beide landen, Wolfgang Schäuble en Khadija Arib, de verzamelde historici toe. De VHD heeft ook een invloedrijke lobby in de politiek, bijvoorbeeld als het gaat om privacybeleid of archiefrecht, zegt Thijs. Zo pleitten de historici er in het verleden voor de archieven van de Oost-Duitse geheime dienst, de Stasi, open te houden.

Aan de geschiedenis van de Historikertag zie je dat het vak meebeweegt met de gewone geschiedenis, aldus Thijs. De medewerker van het Duitsland Instituut Amsterdam is een van de auteurs van 'Die versammelte Zunft. Historikerverband und Historikertage in Deutschland 1893-2000'. Voor die studie onderzocht hij hoe de Oost- en West-Duitse historici na de val van de Muur met elkaar omgingen: heel moeizaam.

'Die versammelte Zunft. Historikerverband und Historikertage in Deutschland 1893-2000'

Matthias Berg, Olaf Blaschke, Martin Sabrow, Jens Thiel, Krijn Thijs (2018, Wallstein Verlag)

ISBN: 978-3-8353-3294-2

[Lees meer](#)

In de jaren vijftig, na het ontstaan van de BRD en de DDR, waren de Oost-Duitse historici "met slaande deuren" uit de VHD gestapt, vertelt Thijs. "Zij waren bezig met het socialisme en wilden niet meer samenwerken met die imperialistische West-Duitse historici." Ze richtten hun eigen beroepsvereniging op. Dat vonden de West-Duitsers prima. "Die hadden ook geen zin in die Oost-Duitse marxisten".

Stalinisten

Toen de Muur in 1989 viel, waren de Oost- en West-Duitse historici na 30 jaar zo mogelijk nog verder uit elkaar gegroeid. De West-Duitsers keken neer op de Oost-Duitse historici: de marxistisch-leninistische, door de communistische partij gestuurde geschiedschrijving had niets met de serieuze beoefening van hun vak te maken, vonden zij.

De vraag of het West-Duitse Historikerverband historici uit de DDR moest toelaten, veroorzaakte verhitte debatten op de Historikertag van 1990. Een groot deel van de VHD-leden was tegen. De Oost-Duitsers moeten eerst maar eens bewijzen dat ze democraten zijn, vond de gerenommeerde Duitse historicus Heinrich August Winkler. Thijs: "Het idee was: straks worden we alsnog onder de voet gelopen door stalinisten." Ook de jonge Oost-Duitse historici, die hun vak zelf wilden zuiveren en eveneens met hun professoren wilden afrekenen, kregen in het westen weinig voet aan de grond. Thijs: "Ze richtten hun eigen Unabhängige Historikerverband op, maar hun eisen waren niet realistisch en ze hadden te weinig invloed om echt iets voor elkaar te krijgen."

Uiteindelijk besloot de VHD in 1990 dat de Oost-Duitse historici wel lid mochten worden, maar deed de klemmende oproep aan degenen die al te zeer met de

Oost-Duitse staat verbonden waren geweest, geen lidmaatschapsaanvraag in te dienen. “Dat leidde er toe dat vrijwel geen enkele Oost-Duitse historicus lid wilde worden van de VHD”, zegt Thijs.

Nu, 30 jaar later, spelen de pijn en de frustraties uit de *Wende*-jaren nauwelijks nog een rol op de Historikertag, zegt Thijs. “Je veroorzaakt niet meer direct een verhit debat als je over die periode begint. Je kunt nu rustig onderzoek doen naar de manier waarop met de Oost-Duitse geschiedschrijving werd omgegaan. Het hele eenwordingsproces wordt langzaam maar zeker voer voor historici.”

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/28240/waarschuwen-voor-rechts-zien-duitse-historici-als-tak>